

Qasja e Fëmijëve me Aftësi të Kufizuara në Shërbime Publike në Zonat Rurale të Komunës së Suharekës

 *Ky material është financuar nga Qeveria Suedeze me mbështetje të Save the Children.
Përgjegjësia për përmbajtjen qëndron tek zhvilluesi i saj. Qeveria Suedeze apo Save the Children
jo domosdoshmërisht i ndan pikëpamjet dhe interpretimet e shprehura.*

Handikos
Gusht, 2026

Përmbajtja

1.	Përmbledhje Ekzekutive.....	3
2.	Hyrje	4
2.	Qëllimi i Hulumtimit.....	5
3.	Metodologjia.....	5
3.1	Kufizimet e hulumtimit	6
4.	Korniza Ligjore dhe Institucionale.....	7
5.	Pasqyrë e Përgjithshme e Gjetjeve	9
5.1	Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Arsimore	9
5.2	Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Shëndetësore.....	13
5.3	Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Sociale.....	17
5.4	Transporti.....	19
5.5	Pengesat Kryesore në Qasjen në Shërbime Publike	20
5.6	Prioritetet për Përmirësimin e Shërbimeve	20
6.	Konkluzionet	21
7.	Rekomandimet.....	22
8.	Bibliografia	23

1. Përmbledhje Ekzekutive

Fëmijët me aftësi të kufizuara kanë të drejtë të gëzojnë qasje të barabartë në arsim, shërbime shëndetësore, rehabilitim, mbrojtje sociale, transport dhe shërbime të tjera publike, në përputhje me Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD), Konventën për të Drejtat e Fëmijës (CRC), si dhe legjislacionin në fuqi në Republikën e Kosovës. Megjithatë, pavarësisht avancimit të vazhdueshëm të kornizës ligjore dhe institucionale, sigurimi i disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve publike mbetet një sfidë, veçanërisht për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale. Faktorë si distanca nga qendrat e shërbimeve, infrastruktura e papërshtatshme, mungesa e transportit të qasshëm, kapacitetet e kufizuara profesionale dhe institucionale, si dhe koordinimi i pamjaftueshëm ndërmjet sektorëve, ndikojnë drejtpërdrejt në realizimin praktik të të drejtave të tyre.

Ky hulumtim është realizuar në kuadër të projektit "Advancing Rights and Participation of Children with Disabilities in Kosovo", i cili zbatohet nga HANDIKOS në partneritet me Save the Children në Kosovë dhe financohet nga Agjencia Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar dhe Zhvillim (Sida). Hulumtimi fokusohet në Komunën e Suharekës dhe ka për qëllim të vlerësojë disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të kësaj komune.

Objektivat kryesore të hulumtimit kanë qenë identifikimi i shërbimeve publike të disponueshme për fëmijët me aftësi të kufizuara, vlerësimi i disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së këtyre shërbimeve, evidentimi i pengesave fizike, institucionale, financiare dhe sociale që kufizojnë përdorimin e tyre, si dhe mbledhja e perspektivave të prindërve dhe kujdestarëve lidhur me sfidat dhe nevojat ekzistuese. Për të siguruar një kuptim më të plotë të situatës, hulumtimi ka përfshirë gjithashtu edhe perspektivat e përfaqësuesve të institucioneve dhe ofruesve të shërbimeve publike.

Metodologjia e përdorur kombinon analizën e dokumenteve ligjore dhe institucionale me mbledhjen e të dhënave në terren. Analiza dokumentare është mbështetur në legjislacionin e Republikës së Kosovës, dokumentet strategjike kombëtare dhe komunale, si dhe në publikime dhe hulumtime relevante mbi të drejtat e fëmijëve dhe të personave me aftësi të kufizuara. Të dhënat primare janë mbledhur përmes pyetësorëve të strukturuar me prindër dhe kujdestarë të fëmijëve me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës. Përzgjedhja e pjesëmarrësve është realizuar përmes mostrimit të qëllimshëm (*purposive sampling*), ndërsa identifikimi dhe kontakti fillestar me familjet është lehtësuar nga HANDIKOS – Dega në Suharekë. Për të plotësuar dhe interpretuar më mirë gjetjet sasiore, janë zhvilluar edhe intervista gjysmë të strukturuar me përfaqësues të institucioneve dhe ofrues të shërbimeve publike. Analiza e të dhënave është realizuar duke përdorur statistika përshkruese për të dhënat sasiore dhe analizë tematike për të dhënat cilësore.

Ky raport paraqet rezultatet e hulumtimit sipas sektorëve kryesorë të shërbimeve publike dhe analizon nëse shërbimet ekzistuese janë të disponueshme, të qasshme dhe të përshtatura për nevojat e fëmijëve me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës. Duke i krahasuar gjetjet nga terreni me kornizën ligjore dhe institucionale në fuqi, raporti identifikon boshllëqet ndërmjet standardeve të përcaktuara në politika dhe përvojave reale të familjeve në qasjen në shërbime. Në fund, ai ofron rekomandime konkrete dhe të bazuara në evidencë për institucionet lokale dhe qendrore, me synim përmirësimin e disponueshmërisë, qasshmërisë, cilësisë dhe gjithëpërfshirjes së shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara.

2. Hyrje

Qasja në shërbimet publike është një nga parakushtet themelore për realizimin e të drejtave të fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe për pjesëmarrjen e tyre të plotë në shoqëri. Arsimi, shërbimet shëndetësore, rehabilitimi, mbrojtja sociale dhe transporti janë shërbime thelbësore që ndikojnë drejtpërdrejt në zhvillimin, mirëqenien dhe përfshirjen sociale të fëmijëve. Megjithatë, mundësia për t'i shfrytëzuar këto shërbime varet nga disponueshmëria, qasshmëria fizike dhe financiare, përshtatshmëria ndaj nevojave individuale të fëmijëve, cilësia e ofrimit dhe koordinimi ndërmjet institucioneve përgjegjëse.

Në Republikën e Kosovës, e drejta e fëmijëve me aftësi të kufizuara për qasje të barabartë në shërbime publike mbështetet nga një kornizë e gjerë ligjore dhe politike, e harmonizuar me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut. Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD), Konventa për të Drejtat e Fëmijës (CRC), Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës, Ligji për Arsimin Parauniversitar, Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare, si dhe aktet e tjera përkatëse, obligojnë institucionet publike të sigurojnë shërbime gjithëpërfshirëse, të qasshme dhe pa diskriminim për çdo fëmijë.

Megjithëse korniza normative në Kosovë është forcuar gjatë viteve të fundit, hulumtime dhe analiza të ndryshme tregojnë se zbatimi praktik i këtyre standardeve vazhdon të përballet me sfida të konsiderueshme. Pengesat fizike, mungesa e shërbimeve të specializuara, kapacitetet e kufizuara profesionale, koordinimi jo i mjaftueshëm ndërinstitucional dhe pabarazitë territoriale ndikojnë në mundësinë e fëmijëve me aftësi të kufizuara për të përfituar shërbimet që u nevojiten. Këto sfida janë veçanërisht të theksuara në zonat rurale, ku largësia nga qendrat e shërbimeve, infrastruktura e kufizuar, mungesa e transportit të qasshëm dhe ofrimi i kufizuar i shërbimeve të specializuara mund të kufizojnë ndjeshëm qasjen e familjeve në shërbimet publike.

Në këtë kontekst, disponueshmëria e të dhënave të besueshme në nivel lokal është thelbësore për planifikimin e politikave dhe shërbimeve të bazuara në evidencë. Hulumtimet në nivel komunal mundësojnë identifikimin e boshllëqeve ndërmjet standardeve të përcaktuara në legjislacion dhe situatës reale në terren, duke ofruar informacion të vlefshëm për institucionet publike në planifikimin e ndërhyrjeve që adresojnë nevojat konkrete të fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe familjeve të tyre.

Në kuadër të projektit "Advancing Rights and Participation of Children with Disabilities in Kosovo", i cili zbatohet nga HANDIKOS në partneritet me Save the Children në Kosovë dhe financohet nga Agjencia Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar dhe Zhvillim (Sida), është realizuar ky hulumtim në Komunën e Suharekës. Hulumtimi fokusohet në vlerësimin e disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të komunës, duke u mbështetur në përvojat e prindërve dhe kujdestarëve të tyre, si dhe në perspektivat e institucioneve dhe ofruesve të shërbimeve. Gjetjet e këtij hulumtimi synojnë të kontribuojnë në planifikimin e politikave dhe ndërhyrjeve lokale të bazuara në evidencë, me qëllim përmirësimin e cilësisë, qasshmërisë dhe gjithëpërfshirjes së shërbimeve publike.

2. Qëllimi i Hulumtimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është të vlerësojë disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës, duke u bazuar në përvojat e prindërve dhe kujdestarëve të tyre. Hulumtimi synon të identifikojë pengesat që kufizojnë qasjen në këto shërbime, të evidentojë nevojat e familjeve dhe të ofrojë evidencë të besueshme për të mbështetur përmirësimin e planifikimit dhe ofrimit të shërbimeve publike në nivel lokal.

Ky hulumtim synon të:

- Identifikojë shërbimet publike të disponueshme për fëmijët me aftësi të kufizuara në zonat rurale të Komunës së Suharekës.
- Vlerësojë disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve publike në fushën e arsimit, shëndetësisë, rehabilitimit, shërbimeve sociale dhe transportit.
- Identifikojë pengesat fizike, institucionale, financiare dhe sociale që ndikojnë në qasjen e fëmijëve me aftësi të kufizuara në shërbimet publike.
- Analizojë përvojat, nevojat dhe prioritetet e prindërve dhe kujdestarëve lidhur me përdorimin e shërbimeve publike.
- Ofrojë rekomandime të bazuara në evidencë për përmirësimin e disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara.

3. Metodologjia

Hulumtimi është realizuar në zonat rurale të Komunës së Suharekës dhe është fokusuar në përvojat e familjeve me fëmijë me aftësi të kufizuara në qasjen në shërbimet publike. Analiza është përqendruar në pesë fusha kryesore: arsimi, shëndetësia, rehabilitimi, shërbimet sociale dhe transporti, duke shqyrtuar nivelin e disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së tyre. Ky hulumtim është realizuar me qëllim të vlerësimit të disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës. Studimi synon të ofrojë evidencë mbi përvojat e familjeve në qasjen në shërbimet publike, të identifikojë pengesat që kufizojnë përdorimin e tyre dhe të mbështesë planifikimin e politikave dhe ndërhyrjeve të bazuara në evidencë në nivel lokal.

Zona e studimit përfshin vendbanimet rurale të Komunës së Suharekës. Hulumtimi fokusohet në shërbimet publike që kanë rëndësi të drejtpërdrejtë për zhvillimin dhe mirëqenien e fëmijëve me aftësi të kufizuara, duke përfshirë arsimin, shërbimet shëndetësore, rehabilitimin, shërbimet sociale dhe transportin.

Hulumtimi është realizuar në Komunën e Suharekës dhe fokusohet në fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të saj. Studimi analizon disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve publike që kanë rëndësi të drejtpërdrejtë për zhvillimin dhe mirëqenien e tyre, duke përfshirë arsimin, shërbimet shëndetësore, rehabilitimin, shërbimet sociale dhe transportin.

Analiza bazohet në rishikimin e dokumenteve ligjore dhe strategjike relevante, në të dhënat e mbledhura përmes pyetësorëve të strukturuar me prindër dhe kujdestarë të fëmijëve me aftësi të kufizuara, si dhe në intervista gjysmë të strukturuar me përfaqësues të institucioneve dhe ofrues të shërbimeve relevante,

të cilat janë përdorur për të plotësuar dhe kontekstualizuar gjetjet e hulumtimit. Gjetjet dhe rekomandimet e raportit i referohen kontekstit të Komunës së Suharekës dhe synojnë të mbështesin institucionet përgjegjëse në planifikimin dhe përmirësimin e shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara.

Studimi është realizuar duke përdorur një qasje kryesisht sasiore, të plotësuar me elemente cilësore për të mundësuar një interpretim më gjithëpërfshirës të gjetjeve. Të dhënat primare janë mbledhur përmes pyetësorëve të strukturuar të administruar me 45 prindër dhe kujdestarë të fëmijëve me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës. Përzgjedhja e pjesëmarrësve është realizuar përmes mostrimit të qëllimshëm (purposive sampling), me mbështetjen e HANDIKOS – Dega në Suharekë në identifikimin e familjeve që plotësonin kriteret e përfshirjes në studim. Për të plotësuar dhe kontekstualizuar gjetjet nga pyetësorët, është përfshirë edhe perspektiva institucionale përmes intervistave gjysmë të strukturuar me përfaqësues të institucioneve dhe ofruesve relevantë të shërbimeve. Intervistat janë strukturuar rreth katër dimensioneve kryesore: disponueshmërisë së shërbimeve, pengesave në qasshmëri, kapaciteteve dhe boshllëqeve në ofrimin e shërbimeve, si dhe rekomandimeve për përmirësim. Duhet të theksohet se analiza është plotësuar me perspektivën institucionale aty ku kjo ka qenë e mundur. Megjithatë, jo të gjitha institucionet e kontaktuar kanë ofruar të dhëna apo përgjigje gjatë periudhës së hulumtimit, çka ka kufizuar mundësinë e krahasimit të gjetjeve të familjeve me perspektivën institucionale në të gjithë sektorët e analizuar. Instrumenti kryesor i mbledhjes së të dhënave ka qenë një pyetësor i strukturuar, i hartuar posaçërisht për këtë hulumtim. Pyetësori ka përfshirë pyetje mbi karakteristikat socio-demografike të familjeve, si dhe mbi disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve publike në fushën e arsimit, shëndetësisë, rehabilitimit, shërbimeve sociale dhe transportit. Përveç kësaj, ai ka mbledhur informacion mbi pengesat e hasura nga familjet, nevojat e tyre dhe prioritetet për përmirësimin e shërbimeve. Analiza është mbështetur gjithashtu në rishikimin e legjislacionit dhe dokumenteve strategjike relevante që rregullojnë të drejtat e fëmijëve dhe të personave me aftësi të kufizuara në Kosovë. Gjetjet e këtij raporti pasqyrojnë përvojat e familjeve të përfshira në hulumtim në zonat rurale të Komunës së Suharekës dhe nuk synojnë përgjithësim statistikor për të gjitha familjet me fëmijë me aftësi të kufizuara në komunë apo në nivel kombëtar. Megjithatë, ato ofrojnë evidencë të vlefshme për institucionet publike, organizatat e shoqërisë civile dhe akterët e tjerë relevantë, duke kontribuar në identifikimin e boshllëqeve ekzistuese dhe në formulimin e rekomandimeve për përmirësimin e disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara.

3.1 Kufizimet e hulumtimit

Analiza është plotësuar me perspektivën institucionale aty ku kjo ka qenë e mundur. Megjithatë, jo të gjitha institucionet e kontaktuar kanë ofruar të dhëna apo përgjigje gjatë periudhës së hulumtimit, çka ka kufizuar mundësinë e krahasimit të gjetjeve të familjeve me perspektivën institucionale në të gjithë sektorët e analizuar.

Pavarësisht këtyre kufizimeve, kombinimi i të dhënave nga familjet, perspektivës institucionale të disponueshme dhe rishikimit të kornizës ligjore ofron një bazë të vlefshme për identifikimin e barrierave kryesore dhe prioritetëve për përmirësimin e qasjes në shërbime në zonat rurale të Komunës së Suharekës.

4. Korniza Ligjore dhe Institucionale

Qasja në shërbime publike për fëmijët me aftësi të kufizuara mbështetet në një kornizë të gjerë ligjore dhe institucionale, e cila përcakton të drejtat e tyre dhe obligimet e institucioneve publike për të siguruar shërbime të barabarta, gjithëpërfshirëse dhe të qasshme. Kjo kornizë përbën bazën për interpretimin e gjetjeve të këtij hulumtimi, duke ofruar standardet ligjore dhe institucionale me të cilat krahasohen rezultatet e paraqitura në kapitujt vijues.

Në nivel ndërkombëtar, Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës (CRC)¹ garanton të drejtën e çdo fëmije për mbrojtje, zhvillim, arsim, shëndet dhe pjesëmarrje, ndërsa Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD)² obligon shtetet të ndërmarrin masa për eliminimin e barrierave fizike, institucionale dhe sociale që kufizojnë pjesëmarrjen e personave me aftësi të kufizuara. ë veçanti, neni 9 i CRPD-së trajton qasshmërinë, neni 24 garanton të drejtën për arsim gjithëpërfshirës, neni 25 të drejtën për shëndet, neni 26 habilitimin dhe rehabilitimin, ndërsa neni 19 promovon jetesën e pavarur dhe përfshirjen në komunitet.³

Korniza ndërkombëtare dhe ajo kombëtare mbështeten në parimet e mosdiskriminimit, barazisë së mundësive, qasshmërisë, përshtatjes së arsyeshme (*reasonable accommodation*), pjesëmarrjes, respektimit të dinjitetit njerëzor dhe interesit më të mirë të fëmijës. Këto parime përbëjnë bazën konceptuale të këtij hulumtimi dhe kanë shërbyer si pikë referimi në hartimin e instrumenteve të mbledhjes së të dhënave dhe në interpretimin e gjetjeve.

Në nivel kombëtar, Kushtetuta e Republikës së Kosovës garanton barazinë para ligjit dhe ndalon çdo formë diskriminimi, duke ofruar bazën kushtetuese për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe personave me aftësi të kufizuara.⁴

Në fushën e mbrojtjes së fëmijëve, Ligji Nr. 06/L-084 për Mbrojtjen e Fëmijës garanton të drejtën e çdo fëmije për mbrojtje, zhvillim dhe pjesëmarrje, duke kërkuar që institucionet publike të sigurojnë qasje të barabartë në shërbime dhe mbështetje të koordinuar për fëmijët në nevojë, përfshirë fëmijët me aftësi të kufizuara.

¹ Kombet e Bashkuara. *Konventa për të Drejtat e Fëmijës (CRC)*, 1989.

<https://www.unicef.org/albania/sq/documents/konventa-e-kombeve-t%C3%AB-bashkuara-p%C3%ABr-t%C3%AB-drejtat-e-f%C3%ABmij%C3%ABs-versioni-p%C3%ABr-f%C3%ABmij%C3%AB>

² Kombet e Bashkuara. *Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKAK/CRPD)*, 2006.

<https://w.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

³ ibid

⁴ Republika e Kosovës. *Kushtetuta e Republikës së Kosovës*. <https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702>

Në sektorin e arsimit, Ligji Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar përcakton arsimin gjithëpërfshirës si një nga parimet themelore të sistemit arsimor në Kosovë. Ligji obligon institucionet arsimore të krijojnë kushte për pjesëmarrjen e të gjithë fëmijëve, duke ofruar mbështetje sipas nevojave individuale, përfshirë mësues mbështetës, përshtatje të procesit mësimor dhe eliminimin e barrierave që kufizojnë pjesëmarrjen në arsim.

Në fushën e shëndetësisë, Ligji Nr. 04/L-125 për Shëndetësinë⁵ garanton qasje të barabartë në shërbime shëndetësore cilësore për të gjithë qytetarët pa diskriminim, ndërsa Ligji Nr. 04/L-249 për Sigurimin Shëndetësor synon të sigurojë mbrojtje financiare dhe qasje universale në kujdes shëndetësor, me vëmendje të veçantë për grupet më të cenueshme.

Shërbimet sociale rregullohen me Ligjin Nr. 08/L-255 për Shërbimet Sociale dhe Familjare⁶, i cili përcakton organizimin, financimin dhe ofrimin e shërbimeve sociale. Ligji promovon ofrimin e shërbimeve të bazuara në nevojat individuale, respektimin e dinjitetit njerëzor, mosdiskriminimin dhe përfshirjen sociale, duke njohur fëmijët me aftësi të kufizuara si një ndër grupet prioritare për mbështetje.

Mbrojtja nga diskriminimi garantohet përmes Ligjit Nr. 05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi⁷, i cili ndalon diskriminimin në të gjitha fushat e jetës, përfshirë arsimin, shëndetësinë, mbrojtjen sociale dhe ofrimin e shërbimeve publike, duke përfshirë diskriminimin mbi bazën e aftësisë së kufizuar.

Përgjegjësitë e komunave në organizimin dhe ofrimin e shërbimeve publike përcaktohen me Ligjin Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale⁸, sipas të cilit komunat janë përgjegjëse për arsimin parauniversitar, kujdesin shëndetësor parësor, shërbimet sociale dhe planifikimin e infrastrukturës publike. Për këtë arsye, komunat luajnë rol kyç në sigurimin e disponueshmërisë, qasshmërisë dhe përshtatshmërisë së shërbimeve për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht në zonat rurale, ku distanca, transporti dhe disponueshmëria e shërbimeve paraqesin sfida të vazhdueshme.

Përveç legjislacionit primar, zbatimi i këtyre të drejtave mbështetet edhe nga strategji kombëtare, udhëzime administrative dhe standarde profesionale që rregullojnë arsimin gjithëpërfshirës, ofrimin e shërbimeve sociale, rehabilitimin, qasshmërinë e objekteve publike dhe mbrojtjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara.

Megjithëse korniza ligjore e Kosovës është në masë të madhe e harmonizuar me standardet ndërkombëtare, zbatimi praktik mbetet sfidues. Raportet e institucioneve publike dhe organizatave ndërkombëtare kanë evidentuar se fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht ata që jetojnë në zonat

⁵ Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 04/L-125 për Shëndetësinë*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8666>

⁶ Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 08/L-255 për Shërbime Sociale dhe Familjare*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85111>

⁷ Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10924>

⁸ Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>

rurale, vazhdojnë të përballen me pengesa si mungesa e shërbimeve të specializuara, distancat e mëdha deri te shërbimet, infrastruktura jo plotësisht e qasshme, mungesa e stafit të trajnuar dhe koordinimi i pamjaftueshëm ndërinstitucional.

Në këtë kontekst, gjetjet e këtij hulumtimi interpretohen në raport me standardet dhe obligimet e përcaktuara nga kjo kornizë ligjore dhe institucionale, me qëllim vlerësimin e shkallës në të cilën të drejtat e garantuara me ligj reflektohen në praktikë për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale të Komunës së Suharekës.

5. Pasqyrë e Përgjithshme e Gjetjeve

Ky kapitull paraqet gjetjet e hulumtimit mbi përvojat e familjeve të fëmijëve me aftësi të kufizuara në zonat rurale të Komunës së Suharekës në raport me shërbimet publike. Analiza është organizuar sipas sektorëve të arsimit, shëndetësisë, shërbimeve sociale dhe transportit, duke shqyrtuar jo vetëm praninë e shërbimeve, por edhe kushtet në të cilat familjet i përdorin ato, pengesat që hasin dhe nevojat që mbeten të paadresuara. Aty ku janë siguruar të dhëna institucionale, përvojat e familjeve janë analizuar krahas perspektivës së institucioneve, ndërsa gjetjet relevante janë vendosur në raport me kornizën ligjore dhe institucionale të paraqitur më sipër.

5.1 Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Arsimore

Të dhënat e mbledhura nga 45 prindër dhe kujdestarë tregojnë se pjesa më e madhe e fëmijëve të përfshirë në hulumtim janë të përfshirë në sistemin arsimor, por njëkohësisht evidentojnë pengesa të rëndësishme që lidhen me qasshmërinë fizike, transportin dhe disponueshmërinë e mbështetjes profesionale në shkolla. Këto gjetje, në masë të konsiderueshme, përputhen edhe me vlerësimin e Drejtorisë Komunale të Arsimit (DKA) në Suharekë, e cila konfirmon ekzistencën e boshllëqeve në kapacitetet mbështetëse dhe nevojën për investime të mëtejshme në arsimin gjithëpërfshirës.

Nga 45 familjet e përfshira në hulumtim, 37 (82%) kanë deklaruar se fëmija i tyre ndjek një institucion arsimor, ndërsa 8 (18%) kanë deklaruar se fëmija nuk ndjek mësimet. Në disa prej rasteve të mosndjekjes, mungesa e kushteve të përshtatshme është përmendur si një nga arsytet.

Sipas të dhënave të mbledhura nga familjet që kanë marrë pjesë në këtë hulumtim në mesin e fëmijëve që ndjekin një institucion arsimor, pjesa dërrmuese janë të përfshirë në arsimin fillor, ndërsa vetëm një rast është raportuar në arsimin e mesëm. Në tërësi, të dhënat tregojnë një nivel relativisht të lartë të përfshirjes në sistemin arsimor në mesin e fëmijëve të përfshirë në hulumtim. Megjithatë, fakti që 18% e fëmijëve nuk ndjekin një institucion arsimor mbetet një gjetje me rëndësi, veçanërisht në kontekstin e barrierave të tjera të identifikuara në qasshmëri, transport dhe mbështetje profesionale.

Qasshmëria fizike rezulton të jetë një nga çështjet më të theksuara nga respondentët. Nga 45 prindër dhe kujdestarë, 41 (91%) e kanë vlerësuar objektin shkollor si vetëm pjesërisht të qasshëm, ndërsa 4 (9%) e kanë vlerësuar si aspak të qasshëm. Asnjë respondent nuk e ka vlerësuar objektin shkollor si plotësisht të qasshëm.

Kur janë pyetur për elementet konkrete që mungojnë në infrastrukturën shkollore, respondentët kanë pasur mundësi të zgjedhin më shumë se një përgjigje. Ashensori është raportuar si element që mungon nga 38 respondentë (84%), pasuar nga korridoret ose hyrjet e përshtatura nga 30 (67%), rampat nga 24 (53%), toaletet e paqasshme nga 43 (96%) dhe shenjëzimi i përshtatshëm nga 24 respondentë (53%). Vetëm 1 respondent (2%) ka deklaruar se nuk mungon asnjë nga elementet e nevojshme për qasje.

Për shkak se kjo ishte pyetje me mundësi të shumëfishtë zgjedhjeje, përqindjet nuk synojnë të japin shumën 100%. Ato tregojnë shpeshësinë me të cilën secila pengesë është identifikuar nga 45 familjet e anketuara.

Rezultatet tregojnë se qasshmëria fizike e objekteve shkollore përfshin më shumë sesa sigurimin e hyrjes në ndërtesë. Qasja e plotë kërkon që fëmijët me aftësi të kufizuara të mund të hyjnë në objekt, të lëvizin në mënyrë të pavarur dhe të sigurt brenda tij, të kenë qasje në katet dhe hapësirat e ndryshme, të përdorin tualete të qasshme dhe të orientohen lehtësisht në mjedisin shkollor. Prandaj, mungesa e elementeve të raportuara nga familjet si ashensorët, rampat, hyrjet dhe korridoret e përshtatura, tualetet e qasshme dhe shenjëzimi tregon se barrierat infrastrukturore duhet të trajtohen në mënyrë të integruar dhe jo si elemente të izoluar.

Këto gjetje marrin rëndësi të veçantë në raport me nenin 40 të Ligjit Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar⁹, i cili përcakton parimin e arsimit gjithëpërfshirës dhe parashikon masa për përfshirjen e fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore në shkollat e rregullta, përfshirë krijimin e kushteve dhe hapësirave të përshtatshme sipas nevojave të tyre. Në këtë kontekst, fakti që asnjë respondent nuk e ka vlerësuar objektin shkollor si plotësisht të qasshëm, krahas mungesës së raportuar të elementeve konkrete të qasshmërisë, evidenton një hendek ndërmjet standardit të arsimit gjithëpërfshirës të përcaktuar në legjislacion dhe përvojës së raportuar nga familjet në terren.

Kjo gjetje mbështetet edhe nga përgjigjja institucionale e DKA-së. Drejtoria raporton se janë realizuar investime graduale në përshtatjen e infrastrukturës shkollore, por njëkohësisht, në rekomandimet e saj, identifikon nevojën për përshtatjen e mëtejshme të infrastrukturës sipas standardeve të qasjes universale, duke përmendur në mënyrë specifike rampat, hapësirat e përshtatura dhe qasjen në ambiente sanitare. Në këtë aspekt, të dhënat nga familjet dhe vlerësimi institucional tregojnë në të njëjtin drejtim: janë ndërmarrë masa, por qasshmëria e plotë fizike ende nuk është arritur.

Një tjetër boshllëk i rëndësishëm lidhet me praninë e profesionistëve mbështetës në shkolla. 29 nga 45 respondentë (64%) kanë deklaruar se shkolla nuk ka asnjërin nga profesionistët e listuar në pyetësor. Psikologu është raportuar si i pranishëm nga 10 respondentë (22%), pedagogu nga 9 (20%), ndërsa vetëm nga 1 respondent (2%) është raportuar respektivisht prania e mësuesit mbështetës, asistentit personal dhe logopedit.

⁹ Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës.*

[Ligji Nr. 04/L-032 – Gazeta Zyrtare](#)

Fakti që pothuajse dy të tretat e respondentëve raportojnë mungesën e të gjithë profesionistëve të listuar tregon një boshllëk të rëndësishëm në mbështetjen që familjet perceptojnë si të disponueshme në nivel shkolle.

Ky rezultat është relevant edhe në raport me nenin 41 të Ligjit Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar¹⁰, i cili parasheh që komunat, individualisht ose në bashkëpunim, të krijojnë ekipe profesionale për vlerësimin dhe mbështetjen e nevojave të veçanta arsimore, me përfshirjen e profesionistëve nga fusha e arsimit, punës sociale, psikologjisë dhe rehabilitimit.

Megjithatë, të dhënat e familjeve dhe vetë vlerësimi i DKA-së tregojnë se ekzistenca e mekanizmit në nivel komunal nuk përkthehet domosdoshmërisht në disponueshmëri të mjaftueshme të profesionistëve mbështetës në nivel të shkollës.

Kjo gjetje përputhet fuqishëm me vlerësimin e vetë DKA-së. Drejtoria identifikon numrin e kufizuar të asistentëve dhe mungesën e shërbimeve profesionale mbështetëse, përfshirë psikologët, logopedët, terapistët okupacionalë dhe profesionistët e tjerë, si ndër sfidat kryesore të arsimit gjithëpërfshirës, veçanërisht në zonat rurale. DKA gjithashtu evidenton nevojën për rritjen e numrit të asistentëve dhe mësimdhënësve mbështetës dhe për forcimin e ekipeve profesionale multidisciplinare.¹¹

Përputhja ndërmjet përgjigjeve të familjeve dhe vlerësimit të DKA-së e përforcon këtë gjetje. Mungesa dhe numri i pamjaftueshëm i stafit mbështetës raportohen si problem nga familjet dhe njëkohësisht konfirmohen nga DKA si një nga boshllëqet në ofrimin e arsimit gjithëpërfshirës në komunë.

Sa i përket transportit, automjeti familjar paraqitet si mënyra kryesore e udhëtimit të fëmijëve drejt shkollës. 27 respondentë (60%) kanë deklaruar se fëmija udhëton vetëm me automjet familjar, ndërsa në 5 raste (11%) është raportuar kombinimi i ecjes me automjetin familjar dhe në 2 raste (4%) kombinimi i automjetit familjar me transportin publik. Gjashtë respondentë (13%) kanë raportuar ecjen si mënyrë të vetme të udhëtimit, ndërsa pesë (11%) kanë zgjedhur kategorinë “tjetër”.

Varësia e konsiderueshme nga automjeti familjar bëhet veçanërisht e rëndësishme në raport me pengesat e identifikuar në qasjen në arsim. Transporti është raportuar si pengesë nga 32 prej 45 respondentëve (71%), pasuar nga mungesa e stafit mbështetës (51%), infrastruktura (49%) dhe distanca (16%). Këto rezultate tregojnë se qasja në arsim ndikohet nga barriera të ndërlidhura, që nga mundësia për të arritur në shkollë deri te qasshmëria e objektit dhe disponueshmëria e mbështetjes profesionale brenda tij.

Gjetjet mbi transportin marrin rëndësi të veçantë në raport me nenin 40, paragrafi 4, të Ligjit Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar¹². Kjo dispozitë përcakton se, bazuar në vlerësimin individual profesional, komuna siguron transport falas, të sigurt dhe të përshtatshëm për fëmijët me aftësi të kufizuara apo me vështirësi në mësim që vijnë në mësimin në shkollat komunale. Në këtë kontekst, fakti që transporti është

¹⁰ ibid

¹¹ Intervistë me Remzi Bajselmani, Drejtor i Drejtorisë së Arsimit, Komuna Suharekë, 10 gusht 2026

¹² Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës*.

[Ligji Nr. 04/L-032 – Gazeta Zyrtare](#)

identifikuar si pengesë në qasjen në arsim nga 71% e respondentëve e bën këtë çështje veçanërisht relevante për vlerësimin e realizimit praktik të garancive ligjore për fëmijët me aftësi të kufizuara që jetojnë në zonat rurale.

Edhe në këtë dimension ekziston përputhje me perspektivën institucionale. DKA rekomandon në mënyrë specifike përmirësimin e transportit të përshtatur për nxënësit me aftësi të kufizuara, veçanërisht për fëmijët nga zonat rurale dhe vendbanimet më të largëta. Kjo tregon se transporti njihet si çështje relevante si nga familjet, ashtu edhe nga institucioni përgjegjës.

Për të plotësuar vlerësimet e familjeve, në analizë është përfshirë edhe perspektiva institucionale e Drejtorisë Komunale të Arsimit (DKA) në Suharekë. Vlerësimi i DKA-së është shqyrtuar në katër dimensione që lidhen drejtpërdrejt me objektivat e hulumtimit: disponueshmërinë e shërbimeve dhe mbështetjes, barrierat në qasshmëri, kapacitetet dhe boshllëqet ekzistuese, si dhe nevojat dhe masat për përmirësim. Kjo mundëson që përvojat e raportuara nga familjet të analizohen krahas vlerësimit institucional të situatës në komunë.

Në aspektin e disponueshmërisë, DKA raporton ekzistencën e “Ekipit Komunal për Vlerësimin e Fëmijëve me Nevoja të Veçanta (EFNV)”, angazhimin e mësimitdhënësve mbështetës dhe asistentëve sipas mundësive dhe kriterëve përkatëse, bashkëpunimin me ekipet profesionale të shkollave, investime graduale në infrastrukturë, sigurimin e mjeteve didaktike dhe organizimin e trajnimeve për mësimitdhënësit.

Në të njëjtën kohë, vetë DKA identifikon kufizime të konsiderueshme në kapacitetet ekzistuese. Ndër to përmenden numri i pamjaftueshëm i asistentëve, mungesa e profesionistëve mbështetës, qasja e kufizuar në shërbime të specializuara, mungesa e pajisjeve të specializuara didaktike, nevoja për zhvillim të vazhdueshëm profesional të mësimitdhënësve dhe nevoja për forcimin e identifikimit dhe ndërhyrjes së hershme.

Një element tjetër i rëndësishëm është dimensionin ndërsektorial. DKA evidenton bashkëpunimin e pamjaftueshëm ndërmjet arsimit, shëndetësisë dhe shërbimeve sociale si pengesë për identifikimin dhe mbështetjen e hershme të fëmijëve. Kjo është relevante për këtë hulumtim, pasi nevojat e fëmijëve me aftësi të kufizuara shpesh kërkojnë mbështetje të koordinuar ndërmjet disa sistemeve dhe nuk mund të adresohen vetëm përmes sektorit të arsimit.¹³

Në tërësi, gjetjet tregojnë një situatë të dyfishtë. Nga njëra anë, shumica e fëmijëve të familjeve të anketuara janë të përfshirë në sistemin arsimor dhe DKA raporton ekzistencën e mekanizmave dhe masave për mbështetjen e arsimit gjithëpërfshirës. Nga ana tjetër, të dhënat e familjeve tregojnë se përfshirja formale në shkollë nuk nënkupton domosdoshmërisht qasje të plotë dhe të barabartë në arsim.

Qasshmëria e pjesshme ose mungesa e qasshmërisë fizike, varësia nga transporti, mungesa e stafit profesional dhe mbështetës dhe nevoja për shërbime më të specializuara përbëjnë pengesa të ndërlidhura. Veçanërisht e rëndësishme është se një pjesë e konsiderueshme e këtyre problemeve të raportuara nga familjet njihen edhe nga DKA në vlerësimin e saj institucional.

Kjo përputhje e gjetjeve tregon se prioritetet për përmirësim duhet të shkojnë përtej regjistrimit dhe pranisë së fëmijëve në shkollë dhe të fokusohen në kushtet që mundësojnë pjesëmarrje efektive dhe

¹³ Intervistë me Remzi Bajselmani, Drejtor i Drejtorisë së Arsimit, Komuna Suharekë, 10 gusht 2026

gjithëpërfshirëse: infrastrukturë të qasshme, transport të përshtatshëm, staf të mjaftueshëm profesional dhe mbështetës, pajisje dhe materiale të përshtatura, ngritje të vazhdueshme të kapaciteteve të mësimdhënësve dhe koordinim më të fortë ndërinstitutional.

5.2 Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Shëndetësore

Qasja në shërbimet shëndetësore përbën një dimension të rëndësishëm të mirëqenies dhe zhvillimit të fëmijëve me aftësi të kufizuara, veçanërisht kur nevojat e tyre kërkojnë kujdes të vazhdueshëm, shërbime specialistike dhe ndërhyrje të koordinuara. Të dhënat e mbledhura nga 45 prindër dhe kujdestarë tregojnë se familjet e përfshira në hulumtim kanë kontakt të rregullt me sistemin shëndetësor, por përballen me sfida që lidhen me qasshmërinë fizike të objekteve, përshtatshmërinë e shërbimeve, kapacitetet e stafit dhe qasjen në shërbime specialistike.

Qendrat e Mjekësisë Familjare (QMF) përbëjnë pikën kryesore të kontaktit me sistemin shëndetësor për familjet e përfshira në hulumtim. Gjithsej 37 nga 45 respondentë (82%) kanë përfshirë QMF-në ndër institucionet që përdorin më shpesh. 13 respondentë (29%) kanë raportuar përdorimin e Spitalit Rajonal, 5 (11%) Qendrën Klinike Universitare të Kosovës (QKUK), ndërsa 2 respondentë (4%) kanë raportuar përdorimin e klinikave private.

Meqenëse disa respondentë kanë raportuar përdorimin e më shumë se një institucioni, përqindjet nuk përbëjnë kategori reciprokisht përjashtuese. Megjithatë, dominimi i QMF-ve tregon rëndësinë e veçantë të kujdesit parësor shëndetësor për familjet në zonat rurale. Kjo e bën qasshmërinë dhe kapacitetin e këtyre shërbimeve veçanërisht të rëndësishëm për fëmijët me aftësi të kufizuara, pasi ato përfaqësojnë nivelin e sistemit me të cilin familjet kanë kontaktin më të drejtpërdrejtë dhe më të shpeshtë.

Rezultatet evidentojnë një boshllëk të rëndësishëm në qasshmërinë fizike të institucioneve shëndetësore. Nga 45 respondentë, 35 (78%) e kanë vlerësuar objektin shëndetësor që përdorin si pjesërisht të qasshëm, 9 (20%) si plotësisht të qasshëm, ndërsa 1 respondent (2%) e ka vlerësuar si të paqasshëm.

Fakti që pothuajse katër në pesë respondentë e vlerësojnë qasshmërinë vetëm si të pjesshme tregon se qasshmëria e plotë fizike mbetet e parealizuar për një pjesë të madhe të familjeve të anketuara. Për fëmijët me aftësi të kufizuara, qasshmëria fizike nuk përbën vetëm çështje infrastrukturore, por një parakusht për përdorimin e barabartë dhe të sigurt të shërbimeve shëndetësore. Për këtë arsye, rezultatet nënvizojnë nevojën që qasshmëria e objekteve shëndetësore të trajtohet si pjesë integrale e planifikimit dhe ofrimit të shërbimeve gjithëpërfshirëse.

Këto gjetje duhet të shqyrtohen edhe në raport me Ligjin Nr. 04/L-125 për Shëndetësi Neni 4, paragrafi 2,¹⁴ përcakton të drejtën e të gjithë qytetarëve dhe banorëve për qasje të barabartë në kujdesin shëndetësor. Në këtë kontekst, fakti që 78% e respondentëve i vlerësojnë objektet shëndetësore si vetëm pjesërisht të qasshme tregon se, nga perspektiva e familjeve të anketuara, qasshmëria e plotë fizike ende nuk është realizuar dhe evidenton nevojën për përafrim më të plotë të kushteve praktike me standardet e qasjes së barabartë në shërbimet shëndetësore.

¹⁴ LIGJI Nr. 04/L-125 PËR SHËNDETËSI <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=8666>

Përtej qasjes fizike në objekt, pyetësi ka shqyrtuar edhe perceptimin e familjeve lidhur me disponueshmërinë e pajisjeve të përshtatshme për fëmijët me aftësi të kufizuara. Rezultatet tregojnë se vetëm 3 nga 45 respondentë (7%) kanë vlerësuar se institucioni shëndetësor disponon pajisje të përshtatshme, ndërsa 35 respondentë (78%) kanë deklaruar se pajisjet janë vetëm pjesërisht të përshtatshme. 6 respondentë (13%) kanë deklaruar se institucioni nuk ka pajisje të përshtatshme, ndërsa 1 respondent (2%) nuk ka qenë në gjendje ta vlerësojë këtë aspekt.

Ky rezultat përforcon gjetjen mbi qasshmërinë fizike. Në të dy dimensionet, shumica dërrmuese e respondentëve e pozicionon shërbimin në kategorinë “pjesërisht”, ndërsa vetëm një pjesë e vogël e konsideron atë plotësisht të përshtatur. Kjo tregon se sfida nuk kufizohet vetëm në hyrjen apo lëvizjen në objekt, por shtrihet edhe në kushtet dhe mjetet përmes të cilave realizohet kujdesi shëndetësor.

Vlerësimet e respondentëve lidhur me përgatitjen e punonjësve shëndetësorë për të ofruar shërbime për fëmijët me aftësi të kufizuara paraqesin një tjetër dimension të rëndësishëm të përshtatshmërisë së shërbimeve.

Nga 45 respondentë, 3 (7%) i kanë vlerësuar punonjësit shëndetësorë si shumë të përgatitur dhe 20 (44%) si mjaftueshëm të përgatitur. Në anën tjetër, 19 respondentë (42%) i kanë vlerësuar si pak të përgatitur, ndërsa 3 (7%) si aspak të përgatitur.

Të marra së bashku, 22 nga 45 respondentë (49%) e vlerësojnë nivelin e përgatitjes së stafit si të ulët ose të pamjaftueshëm, ndërsa 23 (51%) e vlerësojnë atë si të mjaftueshëm ose të lartë.

Gjetja është e rëndësishme sepse qasshmëria e një shërbimi për fëmijët me aftësi të kufizuara nuk përcaktohet vetëm nga ekzistenca e institucionit apo infrastruktura e tij. Aftësia e personelit për të kuptuar dhe adresuar nevojat specifike të fëmijës është po ashtu pjesë e përshtatshmërisë dhe cilësisë së shërbimit. Rezultatet tregojnë hapësirë të konsiderueshme për forcimin e kapaciteteve profesionale dhe të kompetencave të stafit për ofrimin e kujdesit gjithëpërfshirës për fëmijët me aftësi të kufizuara.

Qasja në shërbimet specialistike paraqet një nga dimensionet ku evidentohet më qartë vazhdimësia jo e njëtrajtshme e shërbimeve.

Të dhënat institucionale të ofruara nga HANDIKOS - Dega në Suharekë japin një pasqyrë më të detajuar të shërbimeve rehabilituese dhe mbështetëse të disponueshme në nivel lokal. Sipas përgjigjes së ofruar për këtë hulumtim, dega ofron fizioterapi dhe ushtrime rehabilituese, ergoterapi, shërbime logopedike, mbështetje sociale dhe këshillim për fëmijët dhe familjet, aktivitete edukative, zhvillimore, sociale dhe rekreative, informim dhe orientim të familjeve, si dhe mbështetje për sigurimin e mjeteve ndihmëse sipas nevojave. Sipas HANDIKOS-it, shërbimet më të kërkuara nga familjet janë fizioterapia, logopedia, ergoterapia dhe terapia psikosociale.¹⁵

Vetëm 7 nga 45 respondentë (16%) kanë deklaruar se arrijnë gjithmonë t'i marrin shërbimet specialistike kur ato nevojiten, ndërsa 19 (42%) kanë deklaruar se i marrin shpesh. 18 respondentë (40%) kanë deklaruar se arrijnë t'i marrin vetëm ndonjëherë, ndërsa 1 respondent (2%) ka deklaruar se nuk arrin t'i marrë asnjëherë.

¹⁵ Përgjigje me shkrim nga HANDIKOS - Dega në Suharekë, gusht 2026.

Në total, 19 nga 45 familje (42%) raportojnë qasje vetëm të herëpashershme ose mungesë të qasjes në shërbimet specialistike kur ato nevojiten. Ky rezultat evidenton një boshllëk të rëndësishëm në vazhdimësinë e qasjes për një pjesë të konsiderueshme të familjeve.

Për fëmijët me aftësi të kufizuara, për të cilët kujdesi mund të kërkojë ndjekje nga profesionistë të profileve të ndryshme, mundësia për ta marrë shërbimin vetëm në mënyrë të herëpashershme mund të ndikojë në vazhdimësinë e mbështetjes.

Kjo gjetje merr rëndësi të veçantë edhe në raport me nenin 46, paragrafi 3, të Ligjit Nr. 06/L-084 për Mbrojtjen e Fëmijës, i cili përcakton të drejtën e fëmijës me aftësi të kufizuara për të përfituar shërbime shëndetësore, sociale, edukative dhe shërbime të tjera sipas nevojave të përcaktuara nga strukturat përgjegjëse të vlerësimit. I njëjti paragraf kërkon që institucionet përgjegjëse të marrin masa që këto shërbime të ofrohen sa më pranë fëmijës.¹⁶ Në këtë kontekst, fakti që 42% e familjeve raportojnë qasje vetëm të herëpashershme ose mungesë të qasjes në shërbimet specialistike evidenton nevojën për forcimin e disponueshmërisë dhe vazhdimësisë së këtyre shërbimeve.

Nevoja për të udhëtuar jashtë Komunës së Suharekës për shërbime të caktuara është një tregues tjetër i rëndësishëm i qasjes së familjeve në kujdesin specialistik.

Respondentët kanë pasur mundësi të zgjedhin më shumë se një shërbim. 14 nga 45 respondentë (31%) kanë raportuar nevojën për të udhëtuar jashtë komunës për shërbime të neurologjisë, ndërsa 12 (27%) për pediatri specialistike. 4 respondentë (9%) kanë raportuar shërbime ortopedike dhe 4 (9%) shërbime diagnostikuese, ndërsa 1 respondent (2%) ka raportuar shërbime psikiatrike.

Përveç kategorive të përcaktuara në pyetësor, 18 respondentë (40%) kanë zgjedhur alternativën “Tjetër”, duke treguar se nevoja për shërbime jashtë komunës shtrihet edhe përtej profileve të listuara në instrument.

Rezultatet tregojnë se një pjesë e familjeve të përfshira në hulumtim varen nga shërbimet jashtë komunës për të përmbushur nevojat shëndetësore të fëmijëve të tyre. Kjo merr rëndësi të veçantë në kontekstin rural, pasi nevoja për të udhëtuar drejt një komune tjetër ose drejt një institucioni të nivelit më të lartë të kujdesit mund të ndërthuret me distancën, disponueshmërinë e transportit, kohën dhe kostot e familjes.

Kjo gjetje duhet të analizohet së bashku me rezultatet e seksionit të transportit, ku mund të vlerësohet nëse nevoja për lëvizje drejt shërbimeve jashtë komunës shoqërohet edhe me vështirësi konkrete në realizimin e qasjes.

Nevoja për të marrë shërbime jashtë komunës duhet të shqyrtohet edhe në raport me nenin 46, paragrafi 4, të Ligjit Nr. 06/L-084 për Mbrojtjen e Fëmijës, i cili parasheh ofrimin e shërbimeve edukative, shëndetësore ose rehabilituese për fëmijët me aftësi të kufizuara në një komunë tjetër, sipas nevojave specifike të fëmijës. Në këtë kontekst, fakti që një pjesë e familjeve të përfshira në hulumtim raportojnë nevojën për të kërkuar shërbime specialistike jashtë Komunës së Suharekës e bën veçanërisht të rëndësishme që qasja në këto shërbime të vlerësohet edhe në raport me distancën, transportin dhe kostot që lidhen me udhëtimin.¹⁷ Ky mekanizëm është konkretizuar më tej përmes Rregullores (QRK) Nr. 16/2024

¹⁶ LIGJI NR. 06/L-084 PËR MBROJTJEN E FËMIJËS <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

¹⁷ ibid

për mbulimin e shpenzimeve për shërbimet edukative, shëndetësore apo rehabilituese për fëmijët me aftësi të kufizuara në një komunë tjetër.¹⁸

Në kuadër të hulumtimit, Drejtoria për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale e Komunës së Suharekës është kontaktuar për të marrë perspektivën institucionale lidhur me disponueshmërinë e shërbimeve, pengesat në qasshmëri, kapacitetet dhe boshllëqet ekzistuese dhe prioritetet për përmirësimin e shërbimeve për fëmijët me aftësi të kufizuara.

Pavarësisht përpjekjeve të përsëritura për sigurimin e një përgjigjeje me shkrim ose realizimin e një takimi, deri në përfundimin e fazës së mbledhjes së të dhënave nuk është pranuar përgjigje nga drejtoria. Për rrjedhojë, perspektiva institucionale e drejtorisë përgjegjëse nuk ka mundur të përfshihet në analizën e këtij sektori.

Për dallim nga sektori i arsimit, ku të dhënat e familjeve mund të krahasohen me vlerësimin e Drejtorisë Komonale të Arsimit, analiza e sektorit shëndetësor mbështetet kryesisht në përvojat e raportuara nga prindërit dhe kujdestarët. Mungesa e perspektivës institucionale kufizon mundësinë për të krahasuar përvojat e përdoruesve me të dhënat mbi kapacitetet dhe shërbimet e raportuara nga institucioni përgjegjës dhe duhet të evidentohet edhe në kufizimet e hulumtimit.

Në tërësi, rezultatet tregojnë se familjet e përfshira në hulumtim kanë qasje në sistemin shëndetësor dhe se QMF-të përbëjnë pikën kryesore të kontaktit me të. Megjithatë, ekzistenca dhe përdorimi i shërbimeve nuk përkthehen automatikisht në qasshmëri dhe përshtatshmëri të plotë.

Tri gjetje dalin veçanërisht në pah. Së pari, 78% e respondentëve i vlerësojnë objektet shëndetësore si vetëm pjesërisht të qasshme. Së dyti, po 78% raportojnë se pajisjet janë vetëm pjesërisht të përshtatshme, ndërsa vetëm 7% i konsiderojnë plotësisht të përshtatshme. Së treti, 42% e familjeve raportojnë se shërbimet specialistike i marrin vetëm ndonjëherë ose asnjëherë kur ato nevojiten.

Të marra së bashku, gjetjet tregojnë se sfida kryesore nuk është vetëm prania e shërbimit, por shkalla në të cilën ai është fizikisht i qasshëm, i përshtatur për nevojat e fëmijëve me aftësi të kufizuara, i mbështetur nga staf me kapacitete të përshtatshme dhe i disponueshëm në mënyrë të vazhdueshme kur familja ka nevojë për të.

Në kontekstin e zonave rurale, këto dimensione bëhen edhe më të rëndësishme kur shërbimi i nevojshëm nuk është i disponueshëm në nivel lokal dhe familja duhet të udhëtojë jashtë komunës. Për këtë arsye, përmirësimi i qasjes në shërbimet shëndetësore kërkon një qasje që trajton njëkohësisht qasshmërinë fizike, përshtatshmërinë e pajisjeve, kapacitetet e personelit, vazhdimësinë e shërbimeve specialistike dhe lidhjen ndërmjet vendbanimit rural, transportit dhe vendndodhjes së shërbimeve.

¹⁸ Rregullore (QRK) Nr. 16/2024 për mbulimin e shpenzimeve për shërbimet edukative, shëndetësore apo rehabilituese për fëmijët me aftësi të kufizuara në një komunë tjetër <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=90359>

5.3 Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Sociale

Shërbimet sociale përbëjnë një komponent të rëndësishme të mbështetjes për fëmijët me aftësi të kufizuara dhe familjet e tyre. Në këtë hulumtim, përvoja e familjeve me këtë sektor është vlerësuar përmes qasshmërisë fizike të Qendrës për Punë Sociale, perceptimit të prindërve dhe kujdestarëve për përgatitjen profesionale të punonjësve socialë dhe nivelit të informimit të familjeve për të drejtat dhe shërbimet që mund të përfitojnë.

Në aspektin normativ, Ligji për Shërbime Sociale dhe Familjare¹⁹ përcakton bazën për ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare, përfshirë mbështetjen për fëmijët dhe familjet në nevojë, ndërsa parimet e mosdiskriminimit dhe trajtimit të barabartë kërkojnë që këto shërbime t'u përgjigjen edhe nevojave specifike të personave me aftësi të kufizuara. Në të njëjtën linjë, Konventa e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKPAK), veçanërisht përmes neneve 7, 9 dhe 19,²⁰ vendos në fokus të drejtat e fëmijëve me aftësi të kufizuara, qasshmërinë dhe mundësinë për të përfituar nga shërbimet mbështetëse në komunitet. Këto standarde e vendosin qasshmërinë e shërbimeve sociale në një kuadër më të gjerë sesa vetëm hyrja fizike në institucion, duke përfshirë mënyrën se si shërbimi komunikohet, organizohet dhe i përgjigjet nevojave të fëmijës dhe familjes.

Rezultatet tregojnë se 27 nga 45 respondentë (60%) e vlerësojnë Qendrën për Punë Sociale si pjesërisht të qasshme, ndërsa 15 respondentë (33%) e konsiderojnë plotësisht të qasshme. 3 respondentë (7%) kanë deklaruar se qendra nuk është aspak e qasshme. Kështu, për 67% të familjeve të anketuara, qasshmëria fizike nuk vlerësohet si e plotë, çka evidenton qasshmërinë e objektit si një çështje relevante në përvojën e familjeve me sistemin e shërbimeve sociale në raport me aftësinë e kufizuar.

Ky rezultat merr rëndësi të veçantë në raport me nenin 9 të KDKPAK-së²¹, i cili kërkon identifikimin dhe eliminimin e pengesave që kufizojnë qasjen e personave me aftësi të kufizuara në objekte dhe shërbime të hapura ose të ofruara për publikun. Fakti që vetëm një e treta e respondentëve e konsiderojnë Qendrën për Punë Sociale plotësisht të qasshme sugjeron se për një pjesë të familjeve kontakti me sistemin social fillon ende me pengesa në vetë mjedisin ku ofrohet shërbimi.

Vlerësimet për përgatitjen profesionale të punonjësve socialë janë më të shpërndara. 10 respondentë (22%) i konsiderojnë punonjësit socialë shumë të përgatitur dhe 14 (31%) mjaftueshëm të përgatitur. Në anën tjetër, 12 respondentë (27%) i vlerësojnë si pak të përgatitur dhe 1 respondent (2%) si aspak të përgatitur, ndërsa 8 respondentë (18%) nuk kanë mundur ta vlerësojnë këtë aspekt. Në total, 53% japin një vlerësim pozitiv për përgatitjen e stafit, ndërsa 29% japin një vlerësim negativ. Kjo paraqet një pasqyrë më pozitive sesa ajo e qasshmërisë fizike, por njëkohësisht tregon se për një pjesë të konsiderueshme të familjeve ekziston hapësirë për forcimin e kapaciteteve profesionale dhe të ndërveprimit me familjet e fëmijëve me aftësi të kufizuara.

Në kontekstin e shërbimeve sociale, përgatitja profesionale ka rëndësi të drejtpërdrejtë për mënyrën se si identifikohen nevojat e fëmijës, orientohen familjet dhe ndërtohet mbështetja individuale. Për këtë arsye, vlerësimet negative të afro një të tretës së respondentëve nuk lidhen vetëm me perceptimin për

¹⁹ LIGJI NR. 08/L-255 PËR SHËRBIME SOCIALE DHE FAMILJARE <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85111>

²⁰ Konventa e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

²¹ ibid

stafin, por sinjalizojnë nevojën për zhvillim të vazhdueshëm profesional në qasjen ndaj fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe familjeve të tyre.

Një nga gjetjet më të rëndësishme të këtij seksioni lidhet me nivelin e informimit të familjeve. Vetëm 5 respondentë (11%) deklarojnë se informohen gjithmonë për të drejtat dhe shërbimet që mund të përfitojnë, ndërsa 14 (31%) deklarojnë se informohen shpesh. Në të kundërt, 14 respondentë (31%) informohen rrallë dhe 12 (27%) deklarojnë se nuk informohen asnjëherë.

Në total, 26 nga 45 familje (58%) raportojnë se informohen rrallë ose asnjëherë për të drejtat dhe shërbimet që mund të përfitojnë. Kjo përbën një boshllëk të rëndësishëm në qasjen në informacion, pasi mungesa e informimit të rregullt mund të kufizojë edhe qasjen efektive në vetë shërbimet. Njohja e të drejtave, procedurave dhe formave të mbështetjes në dispozicion është parakusht që familjet të mund t'i kërkojnë dhe shfrytëzojnë shërbimet për të cilat kanë nevojë.

Ky dimension lidhet edhe me nenin 21 të KDPAK-së²², i cili kërkon që personat me aftësi të kufizuara të kenë qasje në informacion në forma të përshtatshme dhe të qasshme. Në rastin e fëmijëve, roli i prindit ose kujdestarit është veçanërisht i rëndësishëm, pasi familja është zakonisht ajo që kërkon shërbimin, ndjek procedurat dhe ushtron të drejtat në emër ose në mbështetje të fëmijës. Për këtë arsye, rezultati se 58% e familjeve informohen rrallë ose asnjëherë tregon një mangësi që mund të ndikojë në vetë realizimin e të drejtave: një familje që nuk njeh një shërbim, kriter përfitimi apo procedurë aplikimi mund të mbetet jashtë mbështetjes edhe kur i plotëson kushtet për të.

Në tërësi, rezultatet paraqesin një situatë të përzier në sektorin social. Vlerësimi për kapacitetet profesionale është relativisht më pozitiv, me 53% të respondentëve që i konsiderojnë punonjësit socialë shumë ose mjaftueshëm të përgatitur. Megjithatë, 67% nuk e vlerësojnë Qendrën për Punë Sociale si plotësisht të qasshme, ndërsa 58% raportojnë informim të rrallë ose mungesë të plotë të informimit për të drejtat dhe shërbimet.

Informimi i familjeve paraqitet si sfidë edhe nga këndvështrimi i ofruesve të shërbimeve. HANDIKOS - Dega në Suharekë e identifikon informimin e pamjaftueshëm të familjeve për shërbimet në dispozicion dhe të drejtat që u takojnë si një nga pengesat në qasjen në shërbime. Kjo e vendos çështjen e informimit jo vetëm në nivelin e përvojës së raportuar nga familjet, por edhe si një boshllëk të evidentuar nga një ofrues lokal i shërbimeve.²³

Në këtë kuptim, gjetjet sugjerojnë se sfidat në sektorin social nuk lidhen vetëm me aspektin fizik të qasshmërisë, por edhe me qasjen në informacion, e cila del si një nga çështjet më të theksuara në këtë fushë. Parë përballë standardeve ligjore dhe të KDPAK-së, rezultatet orientojnë vëmendjen drejt tri hallkave konkrete të sistemit social në nivel lokal: mjediseve të qasshme, stafit të përgatitur për nevojat e fëmijëve me aftësi të kufizuara dhe informimit proaktiv të familjeve.

²² ibid

²³ Përgjigje me shkrim nga HANDIKOS – Dega në Suharekë, gusht 2026.

5.4 Transporti

Transporti del si një nga faktorët më të rëndësishëm që ndikon në qasjen e familjeve në shërbime. Nga 45 respondentë, 40 (89%) kanë raportuar përdorimin e automjetit familjar si një nga mënyrat kryesore të transportit për nevojat e fëmijës. 9 respondentë (20%) përdorin transportin publik, vetëm 1 respondent (2%) ka raportuar transport të organizuar, ndërsa 3 (7%) kanë përmendur forma të tjera të transportit. Disa familje përdorin më shumë se një mënyrë transporti.

Varësia e lartë nga automjeti familjar tregon se mobiliteti i fëmijëve drejt shërbimeve mbështetet në masë të konsiderueshme në kapacitetet dhe burimet e vetë familjes. Kjo merr rëndësi të veçantë në zonat rurale, ku shkolla, shërbimet shëndetësore, sociale apo rehabilituese mund të ndodhen jashtë vendbanimit dhe të kërkojnë udhëtime të rregullta. Në këto rrethana, posedimi i automjetit, disponueshmëria e një anëtarit të familjes për transport dhe kostot e udhëtimit mund të bëhen faktorë që përcaktojnë sa rregullisht fëmija arrin te shërbimi.

Kjo çështje lidhet drejtpërdrejt edhe me Objektivin 11 të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG) – “Qytete dhe komunitete të qëndrueshme”²⁴. Në mënyrë specifike, objektivi 11.2 synon që deri në vitin 2030 të sigurohet qasje për të gjithë në sisteme transporti të sigurta, të përballueshme, të qasshme dhe të qëndrueshme, veçanërisht përmes zgjerimit të transportit publik, duke kërkuar vëmendje të posaçme për nevojat e fëmijëve dhe personave me aftësi të kufizuara. Vetë treguesi 11.2.1 e mat progresin përmes përqindjes së popullsisë që ka qasje të përshtatshme në transport publik, duke e ndarë këtë vlerësim edhe sipas moshës dhe aftësisë së kufizuar. Në këtë perspektivë, rezultatet e hulumtimit ofrojnë një dimension të rëndësishëm lokal për Suharekën: përdorimi i kufizuar i transportit publik dhe mbështetja shumë e lartë në automjetin familjar tregojnë nevojën që planifikimi i mobilitetit të marrë në konsideratë në mënyrë më të drejtpërdrejtë fëmijët me aftësi të kufizuara dhe familjet në zonat rurale.

Ndikimi praktik i transportit bëhet edhe më i dukshëm nga fakti se 38 nga 45 respondentë (84%) kanë deklaruar se fëmija ka humbur të paktën një shërbim për shkak të mungesës së transportit.

Kjo gjetje tregon se transporti nuk përbën vetëm një vështirësi praktike për familjet, por një barrierë që ndikon drejtpërdrejt në qasjen dhe vazhdimësinë e shërbimeve. Fakti që 84% e familjeve raportojnë se fëmija ka humbur të paktën një shërbim për shkak të mungesës së transportit tregon se kufizimet në mobilitet mund të ndikojnë njëkohësisht në vijueshmërinë e arsimit, trajtimeve rehabilituese, kujdesit shëndetësor dhe formave të tjera të mbështetjes. Për fëmijët në zonat rurale, transporti përbën kështu një hallkë thelbësore ndërmjet vendbanimit dhe mundësisë reale për të përfituar nga shërbimet.

Rëndësia e transportit e evidentuar nga familjet reflektohet edhe në perspektivën e DKA-së, e cila ka identifikuar nevojën për përmirësimin e transportit të përshtatur për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht për ata që jetojnë në zonat rurale dhe vendbanimet më të largëta. Kjo tregon se transporti identifikohet si fushë që kërkon përmirësim si nga familjet, ashtu edhe nga institucioni përgjegjës për arsimin në nivel komunal. Përmirësimi i transportit të organizuar dhe të përshtatur do të mund të reduktonte varësinë nga automjeti familjar dhe barrierat që kufizojnë qasjen e fëmijëve në shërbime.

Kjo gjetje përforcohet edhe nga perspektiva e HANDIKOS – Dega në Suharekë, e cila identifikon distancën dhe vështirësitë në sigurimin e transportit si pengesa të shpeshta për familjet nga zonat rurale. Sipas

²⁴ Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

HANDIKOS-it, organizata mbështet, në varësi të mundësive dhe kapaciteteve të saj, transportin e një pjese të përfituesve për të mundësuar qasjen në shërbime. Megjithatë, për shkak të numrit të fëmijëve që kanë nevojë për këtë mbështetje dhe shtrirjes gjeografike të komunës, kjo mbështetje nuk arrin të përfshijë të gjitha familjet që kanë nevojë.²⁵

5.5 Pengesat Kryesore në Qasjen në Shërbime Publike

Kur familjet janë pyetur për pengesat kryesore që hasin në qasjen në shërbime, transporti është raportuar më së shpeshti, nga 33 prej 45 respondentëve (73%). Pas tij renditen mungesa e specialistëve, e raportuar nga 26 respondentë (58%), dhe mungesa e shërbimeve, nga 21 respondentë (47%). Gjithashtu, 18 respondentë (40%) kanë identifikuar infrastrukturën jo të qasshme si pengesë, 16 (36%) distancën dhe 15 (33%) kostot e larta. 9 respondentë (20%) kanë përmendur mungesën e personelit mbështetës.

Të dhënat tregojnë se pengesat nuk janë të izoluar, por formojnë një zinxhir të ndërlidhur të qasjes. Një familje mund të përballet njëkohësisht me distancë të madhe, mungesë transporti, kosto të larta dhe mungesë të shërbimit ose specialistit në afërsi.

Në këtë kontekst, qasshmëria nuk kufizohet vetëm në mundësinë për të hyrë fizikisht në një objekt, por përfshin mundësinë reale që fëmija të arrijë te shërbimi, ta përdorë atë dhe të ketë vazhdimësi në përfitimin e tij. Fakti që tri pengesat më të raportuara janë transporti (73%), mungesa e specialistëve (58%) dhe mungesa e shërbimeve (47%) tregon se sfidat kryesore lidhen si me mundësinë për të arritur te shërbimet, ashtu edhe me disponueshmërinë dhe kapacitetin e tyre për t'iu përgjigjur nevojave të fëmijëve me aftësi të kufizuara.

5.6 Prioritetet për Përmirësimin e Shërbimeve

Kur janë pyetur se cilat fusha duhet të përmirësohen me prioritet, arsimi dhe shëndetësia janë përmendur secila nga 32 respondentë (71%), duke rezultuar si dy sektorët më të prioritizuar. Rehabilitimi është përmendur nga 16 respondentë (36%), ndërsa shërbimet sociale nga 13 (29%). Prioritetet bëhen edhe më konkrete kur analizohen ndërhyrjet që familjet konsiderojnë se do të kishin ndikimin më të madh. Përmirësimi i qasshmërisë fizike të objekteve është ndërhyrja më e përmendur, nga 32 respondentë (71%). Pas saj vijnë punësimi i më shumë psikologëve në shkollë - 21 respondentë (47%), dhe rritja e numrit të mësuesve mbështetës - 20 respondentë (44%).

Përmirësimi i transportit të organizuar është përmendur nga 33 respondentë (73%), ndërsa zgjerimi i shërbimeve rehabilituese në nivel lokal nga 14 (31%). Rritja e numrit të logopedëve dhe trajnimi i stafit shëndetësor për aftësinë e kufizuar janë përmendur secila nga 12 respondentë (27%), rritja e numrit të fizioterapistëve nga 11 (24%), ndërsa trajnimi i punonjësve socialë nga 9 respondentë (20%).

Prioritetet e identifikuara nga familjet reflektojnë drejtpërdrejt pengesat e evidentuara në sektorët e analizuar. Transporti dhe qasshmëria fizike, të cilat renditen ndër ndërhyrjet më të kërkuara, janë

²⁵ Përgjigje me shkrim nga HANDIKOS - Dega në Suharekë, gusht 2026.

njëkohësisht ndër barrierat më të shpeshta të raportuara gjatë hulumtimit. Po kështu, kërkesat për më shumë psikologë, mësues mbështetës, logopedë dhe fizioterapistë lidhen me boshllëqet e evidentuara në kapacitetet profesionale dhe disponueshmërinë e shërbimeve. Kjo lidhje ndërmjet pengesave të raportuara dhe prioriteteve të propozuara nga familjet përforcon bazën empirike për orientimin e ndërhyrjeve të ardhshme në nivel lokal.

Në këtë kuptim, prioritetet e familjeve nuk paraqiten si kërkesa të shkëputura nga përvojat e raportuara, por lidhen drejtpërdrejt me boshllëqet e evidentuara gjatë hulumtimit.

6. Konkluzionet

Hulumtimi tregon se fëmijët me aftësi të kufizuara në zonat rurale të Komunës së Suharekës kanë qasje në shërbime në fushën e arsimit, shëndetësisë, rehabilitimit dhe mbrojtjes sociale, por qasja dhe përshtatshmëria e tyre mbeten të pabarabarta. Pengesat nuk lidhen vetëm me ekzistencën e shërbimeve, por edhe me qasshmërinë fizike, transportin, distancën, mungesën e specialistëve dhe stafit mbështetës, si dhe informimin e pamjaftueshëm të familjeve.

Në arsim, gjetjet eidentojnë nevojën për mbështetje më të plotë profesionale dhe përmirësim të qasshmërisë fizike. Këto gjetje përputhen edhe me dekalrimin e Drejtorisë Komunale të Arsimit, e cila identifikon numrin e kufizuar të asistentëve, mungesën e disa profileve profesionale, nevojën për ngritjen e kapaciteteve të mësimdhënësve, si dhe përmirësimin e infrastrukturës dhe transportit.

Në shëndetësi, megjithëse familjet kanë kontakt të konsiderueshëm me shërbimet, qasshmëria fizike dhe qasja e vazhdueshme në shërbime specialistike mbeten sfida. Në rehabilitim dhe terapi, HANDIKOS luan një rol të rëndësishëm në ofrimin e shërbimeve, ndërsa të dhënat e hulumtimit eidentojnë nevojën për zgjerimin e kapaciteteve profesionale, rritjen e vazhdimësisë së shërbimeve dhe zhvillimin e formave të ofrimit që mund të arrijnë më mirë familjet në zonat rurale. Në sektorin social, përveç qasshmërisë fizike, veçanërisht i rëndësishëm rezulton informimi i familjeve, pasi 58% raportojnë se informohen rrallë ose asnjëherë për të drejtat dhe shërbimet që mund të përfitojnë.

Transporti paraqitet si një nga pengesat kryesore ndërsektoriale. Ai është identifikuar si pengesë nga 73% e respondentëve, ndërsa 84% raportojnë se fëmija ka humbur të paktën një shërbim për shkak të mungesës së transportit. Krahas transportit, mungesa e specialistëve dhe e shërbimeve paraqiten ndër barrierat më të shpeshta, duke treguar se familjet rurale mund të përballen njëkohësisht me disa pengesa në realizimin e qasjes.

Përtej pengesave të raportuara nga familjet, të dhënat e ofruara nga HANDIKOS në Suharekë ndihmojnë në identifikimin më konkret të boshllëqeve në kapacitetet ekzistuese. Organizata eidenton nevojën për më shumë profesionistë në fushën e logopedisë, ergoterapisë, psikologjisë dhe rehabilitimit, si dhe për shërbime të vazhdueshme dhe të qëndrueshme në komunitet. Në veçanti, theksohet nevoja për zhvillimin e shërbimeve mobile që do të mund të arrinin familjet në zonat rurale, mbështetje më të madhe për prindërit përmes këshillimit dhe edukimit, si dhe përmirësim të bashkëpunimit ndërmjet institucioneve shëndetësore, sociale dhe arsimore.²⁶

²⁶ Përgjigje me shkrim nga HANDIKOS - Dega në Suharekë, gusht 2026.

Në tërësi, hulumtimi evidenton një hendek ndërmjet ekzistencës së shërbimeve dhe mundësisë së fëmijëve për t'i shfrytëzuar ato në mënyrë të plotë, të vazhdueshme dhe të përshtatshme. Gjetjet tregojnë se përmirësimi i qasjes kërkon një qasje ndërsektoriale që adreson njëkohësisht qasshmërinë fizike, transportin, kapacitetet profesionale, disponueshmërinë lokale të shërbimeve të specializuara dhe informimin e familjeve. Këto gjetje përbëjnë bazën për rekomandimet e raportit.

7. Rekomandimet

Bazuar në gjetjet e hulumtimit dhe në pengesat e identifikuar nga familjet dhe institucionet, rekomandohen këto masa prioritare:

1. **Të përmirësohet qasshmëria fizike e objekteve publike, veçanërisht e shkollave, institucioneve shëndetësore dhe Qendrës për Punë Sociale,** duke siguruar qasje të pandërprerë dhe të sigurt në hyrje dhe brenda objekteve, përfshirë rampat, lëvizjen ndërmjet kateve, tualetet e qasshme dhe elementet e tjera të nevojshme të qasshmërisë. Përshtatjet infrastrukturore duhet të planifikohen në përputhje me standardet e qasjes për personat me aftësi të kufizuara.
2. **Të zhvillohen dhe financohen zgjidhje të qëndrueshme të transportit të organizuar dhe të përshtatur për fëmijët me aftësi të kufizuara në zonat rurale,** duke u dhënë përparësi fëmijëve me aftësi të kufizuara që kanë nevojë të udhëtojnë rregullisht për të ndjekur arsimin, shërbimet shëndetësore, rehabilituese dhe sociale. Planifikimi i transportit duhet të marrë parasysh distancën nga shërbimet, nevojat individuale të fëmijëve dhe frekuencën e udhëtimit, me qëllim reduktimin e rasteve kur mungesa e transportit pengon ose ndërpret qasjen në shërbime.
3. **Të rriten kapacitetet profesionale dhe mbështetëse në shkolla,** përmes shtimit të numrit të asistentëve dhe mësimdhënësve mbështetës, si dhe sigurimit të profileve profesionale të nevojshme, përfshirë psikologët dhe profesionistët e tjerë mbështetës, bazuar në nevojat e identifikuar të fëmijëve. Paralelisht, të sigurohet ngritje e vazhdueshme profesionale e mësimdhënësve për arsimin gjithëpërfshirës, zbatimin e Planeve Individuale të Arsimit (PIA) dhe metodat e diferencuara të mësimdhënies.
4. **Të përmirësohet qasja në shërbimet shëndetësore për fëmijët me aftësi të kufizuara, duke adresuar barrierat e raportuara nga familjet, veçanërisht për pajisjet, përgatitjen e personelit dhe qasjen në shërbime specialistike.**
5. **Të përmirësohet informimi i rregullt dhe proaktiv i familjeve për të drejtat, shërbimet në dispozicion, kriteret e përfitimit dhe procedurat për qasje në to.** Qendra për Punë Sociale, institucionet shëndetësore, shkollat dhe strukturat përkatëse komunale duhet të përdorin kanale të koordinuara dhe të qasshme të informimit, duke siguruar që informacioni të arrijë në mënyrë aktive edhe te familjet e fëmijëve me aftësi të kufizuara në zonat rurale.
6. **Të forcohet koordinimi ndërinstitutional ndërmjet arsimit, shëndetësisë, shërbimeve sociale dhe ofruesve të shërbimeve rehabilituese,** përmes mekanizmave të qartë dhe funksionalë të identifikimit, referimit dhe përcjelljes së rasteve. Koordinimi duhet të mundësojë që fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht ata që kanë nevojë për mbështetje nga më shumë se një sektor, të orientohen në kohë drejt shërbimeve përkatëse dhe të kenë vazhdimësi në mbështetjen që marrin.
7. **Komuna të përdorë në mënyrë sistematike të dhëna mbi nevojat e fëmijëve me aftësi të kufizuara në planifikimin dhe buxhetimin e shërbimeve,** me vëmendje të veçantë ndaj barrierave me të cilat përballen fëmijët dhe familjet në zonat rurale. Planifikimi dhe alokimi i burimeve duhet

të orientohen drejt boshllëqeve të identifikuara në qasshmëri, transport, kapacitete profesionale, disponueshmëri të shërbimeve të specializuara dhe informim të familjeve.

8. Bibliografia

- Republika e Kosovës. *Kushtetuta e Republikës së Kosovës*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 04/L-032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2770>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 04/L-125 për Shëndetësi*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8666>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 06/L-084 për Mbrojtjen e Fëmijës*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=20844>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 08/L-255 për Shërbime Sociale dhe Familjare*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85111>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10924>
- Republika e Kosovës. *Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>
- Qeveria e Republikës së Kosovës. *Rregullore (QRK) Nr. 16/2024 për përcaktimin e rregullave dhe procedurave për mbulimin e shpenzimeve për shërbimet edukative, shëndetësore apo rehabilituese për fëmijët me aftësi të kufizuara në një komunë tjetër*. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=90359>
- Kombet e Bashkuara. *Konventa për të Drejtat e Fëmijës (CRC)*, 1989. <https://www.unicef.org/albania/sq/documents/konventa-e-kombeve-t%C3%AB-bashkuara-p%C3%ABr-t%C3%AB-drejtat-e-f%C3%ABmij%C3%ABs-versioni-p%C3%ABr-f%C3%ABmij%C3%AB>
- Kombet e Bashkuara. *Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKPAK/CRPD)*, 2006. <https://w.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
- Kombet e Bashkuara. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, 2015. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Komuna e Suharekës, Drejtoria Komunale e Arsimit. *Intervistë me Remzi Bajselmani, Drejtor i Drejtorisë së Arsimit*, 10 gusht 2026.
- HANDIKOS. *Pyetësor me 45 prindër dhe kujdestarë të fëmijëve me aftësi të kufizuara nga zonat rurale të Komunës së Suharekës*, 2026.
- HANDIKOS - *Dega në Suharekë*. (2026). *Përgjigje me shkrim mbi disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve për fëmijët me aftësi të kufizuara në Komunën e Suharekës*. Gusht 2026.

9. Aneks

9.1 Pyetësori

PYETËSOR

Disponueshmëria dhe Qasshmëria e Shërbimeve Publike për Fëmijët me Aftësi të Kufizuara në Zonat Rurale të Komunës së Suharekës

Ky pyetësor realizohet në kuadër të një hulumtimi të HANDIKOS mbi disponueshmërinë dhe qasshmërinë e shërbimeve publike për fëmijët me aftësi të kufizuara në zonat rurale të Komunës së Suharekës. Qëllimi është të kuptohen përvojat e prindërve/kujdestarëve në qasjen në arsim, shëndetësi, rehabilitim, shërbime sociale dhe transport, si dhe të identifikohen pengesat dhe nevojat për përmirësim.

Pjesëmarrja është vullnetare dhe përgjigjet do të trajtohen në mënyrë konfidenciale dhe do të përdoren vetëm për qëllime të hulumtimit.

1. Fshati: _____

2. Mosha e fëmijës

- ☐ 0–5
- ☐ 6–10
- ☐ 11–14
- ☐ 15–18

3. Lloji i aftësisë së kufizuar

- ☐ Fizike
- ☐ Intelektuale
- ☐ Në të parë
- ☐ Në të dëgjuar
- ☐ Çrregullim i spektrit autik
- ☐ Aftësi të kufizuara të shumëfishta
- ☐ Tjetër

4. A ndjek fëmija juaj institucion arsimor?

- ☐ Po
- ☐ Jo Pse? ____

5. Në cilin institucion?

- ☐ Parashkollor
- ☐ Shkollë fillore

☐ Shkollë e mesme

☐ Tjetër

6. Si udhëton zakonisht fëmija?

☐ Në këmbë

☐ Automjet familjar

☐ Transport publik

☐ Transport i organizuar

☐ Tjetër

7. A është objekti i shkollës fizikisht i qasshëm?

☐ Plotësisht

☐ Pjesërisht

☐ Jo

8. Cilat elemente të qasshmërisë mungojnë? (Mund të zgjidhen më shumë se një.)

☐ Rampë

☐ Ashensor

☐ Tualet i qasshëm

☐ Korridore/Hyrje të përshtatura

☐ Shenjëzim

☐ Nuk mungon asnjë

9. A ka shkolla këta profesionistë? (Mund të zgjidhen më shumë se një.)

☐ Psikolog

- ☐ Pedagog
- ☐ Mësues mbështetës
- ☐ Asistent personal
- ☐ Logoped
- ☐ Nuk ka asnjërin
- ☐ Nuk e di

10. Cila është pengesa kryesore në qasjen në arsim?

- ☐ Distanca
- ☐ Transporti
- ☐ Infrastruktura
- ☐ Mungesa e stafit mbështetës
- ☐ Diskriminimi
- ☐ Pajisje të pamjaftueshme
- ☐ Tjetër

11. Institucioni që përdorni më shpesh

- ☐ QMF
- ☐ Spital Rajonal
- ☐ QKUK
- ☐ Klinikë private

12. A është objekti fizikisht i qasshëm?

- ☐ Plotësisht
- ☐ Pjesërisht

☐ Jo

13. A arrini të merrni shërbimet specialistike kur ju nevojiten?

☐ Gjithmonë

☐ Shpesh

☐ Ndonjëherë

☐ Asnjëherë

14. Për cilat shërbime detyroheni të shkoni jashtë Komunës së Suharekës? (Mund të zgjidhen më shumë se një.)

☐ Pediatër specialist

☐ Neurolog

☐ Psikiatër

☐ Ortoped

☐ Tjetër

15. Cilat shërbime rehabilituese përdor fëmija?

☐ Fizioterapi

☐ Logopedi

☐ Mbështetje/terapi psikosociale

☐ Shërbime të tjera rehabilituese ose terapeutike

16. A është Qendra për Punë Sociale fizikisht e qasshme?

☐ Plotësisht

☐ Pjesërisht

☐ Jo

17. Sa të përgatitur janë punonjësit socialë për të punuar me fëmijët me aftësi të kufizuara?

☐ Shumë të përgatitur

☐ Mjaftueshëm të përgatitur

☐ Pak të përgatitur

☐ Aspak të përgatitur

☐ Nuk mund ta vlerësoj

18. A jeni informuar për të drejtat dhe shërbimet që mund të përfitoni?

☐ Gjithmonë

☐ Shpesh

☐ Rrallë

☐ Asnjëherë

19. Cili është mjeti kryesor i transportit?

☐ Automjet familjar

☐ Transport publik

☐ Transport i organizuar

☐ Taksi

☐ Tjetër

20. A ka ndodhur që fëmija të humbasë një shërbim për shkak të mungesës së transportit?

☐ Po

☐ Jo

21. Cilat janë tri pengesat më të mëdha që has familja juaj? (Zgjidhni deri në 3.)

- ☐ Distanca
- ☐ Transporti
- ☐ Infrastrukturë jo e qasshme
- ☐ Mungesa e specialistëve
- ☐ Mungesa e shërbimeve
- ☐ Mungesa e personelit mbështetës
- ☐ Kostoja
- ☐ Mungesa e informacionit
- ☐ Procedurat administrative
- ☐ Diskriminimi

22. Cili shërbim duhet të përmirësohet me prioritet?

- ☐ Arsimi
- ☐ Shëndetësia
- ☐ Rehabilitimi
- ☐ Shërbimet sociale
- ☐ Transporti

23. Cilat ndërhyrje do të kishin ndikimin më të madh? (Zgjidhni deri në 3.)

- ☐ Përmirësimi i qasshmërisë fizike të objekteve
- ☐ Punësimi i më shumë psikologëve në shkolla
- ☐ Punësimi i më shumë mësuesve mbështetës
- ☐ Rritja e numrit të logopedëve

- ☐ Rritja e numrit të fizioterapistëve
- ☐ Trajnimi i stafit shëndetësor për aftësinë e kufizuar
- ☐ Trajnimi i punonjësve socialë
- ☐ Përmirësimi i transportit të organizuar
- ☐ Zgjerimi i shërbimeve rehabilituese në nivel lokal

24. Ku i merr fëmija kryesisht këto shërbime?

- ☐ Institucion publik
- ☐ HANDIKOS
- ☐ Organizatë tjetër joqeveritare
- ☐ Ofrues privat
- ☐ Jashtë Komunës së Suharekës
- ☐ Në më shumë se një nga këto
- ☐ Fëmija nuk merr shërbime të tilla

9.2 Pyetjet e intervistës me Drejtorinë e Arsimit të Komunës së Suharekës

1. Si e vlerësoni qasjen e fëmijëve me aftësi të kufizuara nga zonat rurale në arsimin parauniversitar në Komunën e Suharekës? Cilat janë sfidat kryesore që identifikoni?
2. Çfarë masash dhe mbështetjeje ofron Drejtoria e Arsimit për të siguruar arsim gjithëpërfshirës për fëmijët me aftësi të kufizuara (p.sh. mësues mbështetës, asistentë, transport, pajisje ndihmëse apo përshtatje infrastrukturore)?
3. Cilat janë sfidat ose boshllëqet kryesore me të cilat përballlet komuna në ofrimin e arsimit gjithëpërfshirës për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht në zonat rurale?
4. Cilat masa ose ndërhyrje do të rekomandonit për të përmirësuar disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve arsimore për fëmijët me aftësi të kufizuara në Komunën e Suharekës?

9.3 Pyetjet e intervistës me HANDIKOS – Dega në Suharekë

1. Cilat shërbime ofron aktualisht HANDIKOS – Dega në Suharekë për fëmijët me aftësi të kufizuara (p.sh. fizioterapi, psikologji, logopedi, terapi okupacionale, shërbime sociale etj.) dhe cilat janë më të kërkuarat nga familjet?
2. Cilat janë pengesat më të shpeshta që hasin fëmijët dhe familjet nga zonat rurale në qasjen dhe përdorimin e këtyre shërbimeve?

3. Bazuar në përvojën tuaj, cilat janë nevojat ose shërbimet që aktualisht mungojnë ose nuk janë të mjaftueshme për fëmijët me aftësi të kufizuara në Komunën e Suharekës?
4. Cilat masa ose ndërhyrje do të rekomandonit për të përmirësuar disponueshmërinë, qasshmërinë dhe përshtatshmërinë e shërbimeve për fëmijët me aftësi të kufizuara, veçanërisht për ata që jetojnë në zonat rurale?